

Skydda dig mot fallrisker

Arbete på höjd

Den här broschyren är ett stöd för dig som ska utföra arbeten med byggnads- och anläggningsarbeten där fallrisker kan förekomma. Du som är arbetsgivare kan även behöva ha föreskriften om byggnads- och anläggningsarbete, AFS 1999:3 till hands för mer detaljerad information.

Reglerna gäller även vid snöskottning på tak. Med hjälp av bilder och text beskriver vi olika fallskydd och arbetsmetoder du kan använda vid arbete med fallrisker från 2 meter eller mer.

Från den 1 januari 2015 kan alla som utför byggnads- och anläggningsarbete där det finns risk för fall från 2 meter och mer, få betala sanktionsavgifter, om inte reglerna följs.

Vissa arbetsmetoder är markerade med rött i marginalen. Det innebär att du ska använda dem i sista hand, när inte gemensamma skyddsåtgärder går att använda.

Val av fallskydd

Vid byggnads- och anläggningsarbete där det finns risk för fall från 2 meter eller mer ska man välja gemensamma skyddsåtgärder i första hand. Det kan vara ett arbete med risk för fall från höjd eller ett arbete på ett tak. Gemensamma skyddsåtgärder kan vara att arbetet utförs med hjälp av ställningar, arbetsplattformar eller andra skydd som inte en arbetstagare själv har på sig. Ibland kallas de även kollektiva skydd.

Personlig fallskyddsutrustning får endast användas om det inte går att använda gemensamma skydd eller om arbetet är så kortvarigt att det inte är rimligt att montera och använda gemensamma skydd. Om du väljer att använda personlig fallskyddsutrustning så måste du se till att det finns en plan för undsättning av de som utför arbetet och som kan falla och bli hängande. När du skottar snö kan du välja personlig fallskyddsutrustning i första hand.

Alla arbeten med fallrisker från 2 meter eller mer ska beskrivas med hur de kommer att förebyggas. De förebyggande åtgärderna ska finnas med i arbetsmiljöplanen på byggarbetsplatsen.

Vid val av fallskydd behöver du bland annat tänka på:

- vilket slags arbete du ska utföra
- möjliga arbetsmetoder med fokus på bäst arbetsmiljö och säkerhet
- hur du kan ta dig upp och ner till arbetsplatsen
- hur arbetsplatsen ser ut (höjd, lutning, bärighet med mera)
- hur lång tid arbetet tar
- hur många som ska arbeta där, är ni en eller flera entreprenörer
- behov av avspärningar.

Vilka paragrafer handlar om sanktionsavgifter vid fall?

Sanktionsavgifter för fall infördes den 1 januari 2015 för att förhindra att flera kommer till skada genom fall. Det innebär att utgångspunkten för din planering av arbeten med fallrisker från 2 meter eller mer utgår från samma regler som tidigare, paragraferna 57–60 och 87–92 i föreskriften om byggnads- och anläggningsarbete, AFS 1999:3.

Reglerna har kompletterats med paragrafer som beskriver en miniminivå för hur fallskydd ska vara utformade för att undvika sanktionsavgifter, paragraferna 56a, 60a, 86a och 92a.

Paragraferna 56a och 86a

I paragraferna 56a och 86a finns hänvisningar till att både gamla och nya regler gäller för din planering av arbete med fallrisk från 2 meter. Paragraferna beskriver att utgångspunkten för din planering ska vara utifrån paragraferna, 57–60 eller 87–92 i AFS 1999:3. Paragraferna talar även om att du kan få en sanktionsavgift om inte miniminivåerna i paragraferna 60a och 92a följs.

Vid snöskottning kan du alltid välja personlig fallskyddsutrustning som ett första hands val under förutsättning att den används utifrån de regler som gäller för personlig fallskyddsutrustning.

Paragraferna 60a och 92a

I paragraferna 60a och 92a finns detaljer om hur ditt fallskydd ska vara utformat och hur du ska använda det för att undvika sanktionsavgift. Om du väljer att arbeta med personlig fallskyddsutrustning kan det leda till krav på att du måste komplettera med fasta skydd, eller använda arbetsplattformor om det är möjligt och säkrare.

När du läser paragraferna 60a och 92a ska du tänka på att båda paragraferna är indelade i tre avsnitt, punkt 1, 2 och 3:

1. Vilka olika fallskydd du kan välja.
2. Detaljer om hur vissa fallskydd ska vara utformade.
3. Undantag för vissa arbeten när punkterna 1 eller 2 ovan inte går att använda.

Varje punkt innehåller dessutom olika bokstäver som beskriver ytterligare detaljer.

Hur jag undviker sanktionsavgifter

Vid en inspektion kommer Arbetsmiljöverkets inspektör att kontrollera att arbeten med fallrisk utförs säkert och med rätt metoder.

Om arbetena inte utförs och uppfyller miniminivåerna i paragraferna 60a och 92a i föreskriften om byggnads- och anläggningsarbete, AFS 1999:3 om hur och vilka fallskydd som kan användas kan vi utfärda en sanktionsavgift till arbetsgivaren.

Vi kan även förbjuda fortsatta arbeten i ett förbud till den arbetsgivare som arbetar felaktigt. Det kan innebära att:

1. Den arbetsgivare som inte uppfyller miniminivån både kan få en sanktionsavgift för felaktigt arbete med bristande fallskydd och ett förbud/föreläggande med eller utan vite för hur det fortsatta arbetet ska utföras, innan det kan fortsätta.

eller

2. Den arbetsgivare som arbetar utifrån miniminivån med personlig fallskyddsutrustning, men som vi bedömer valt fel utrustning, kan få ett förbud/föreläggande med eller utan vite för hur det fortsatta arbetet ska utföras, (oftast handlar det om att ha fast skydd eller att arbeta från en arbetsplattform).

Sotning är exempel på arbete som inte omfattas av sanktionsavgifter när det inte utförs i samband med ett byggnadsarbete. Arbetena ska ändå utföras med fallskydd.

Mer information om sanktionsavgifter finns på vår webbplats av.se.

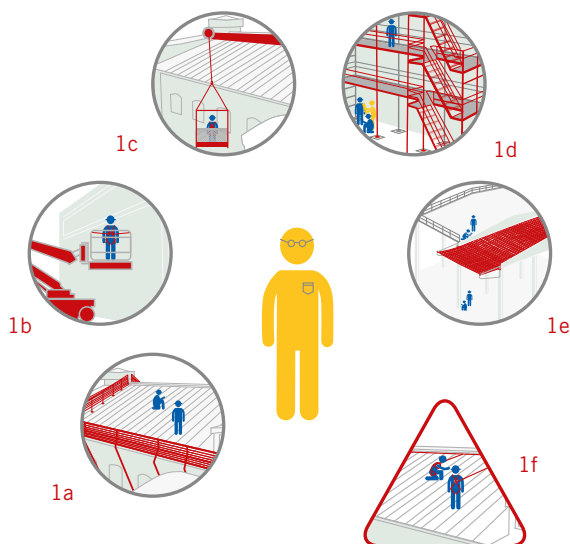
Dina val av fallskydd vid arbete med fallrisk från 2 meter

Du ska i första hand välja något av fallskydden i bilderna 1a–1e. När du undersökt att 1a–1e inte är möjligt, eller om ditt arbete är kortvarigt kan 1f vara ett alternativ.

I första hand:

- 1a Skyddsräcke
- 1b Arbetsplattform
- 1c Arbetskorg
- 1d Ställning
- 1e Skyddsnät

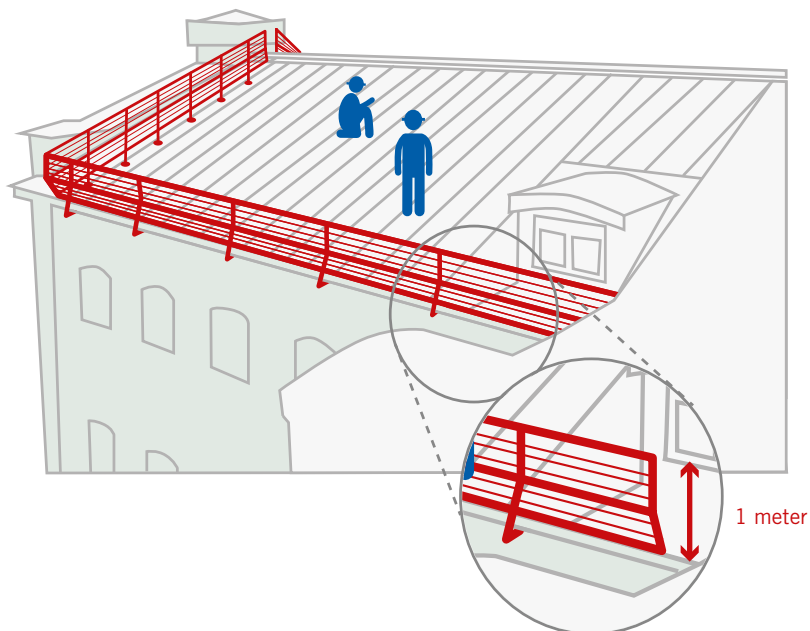
I sista hand, med undantag av snöskottning:
1f Personlig fallskyddsutrustning.

Tänk på att:

I första hand välja gemensamma fallskydd som alternativen i bilderna 1a–1e och i sista hand välja personlig fallskyddsutrustning som alternativet i bilden 1f. Alla fallskydd ska användas och monteras utifrån de regler som finns.

Skyddsräcke

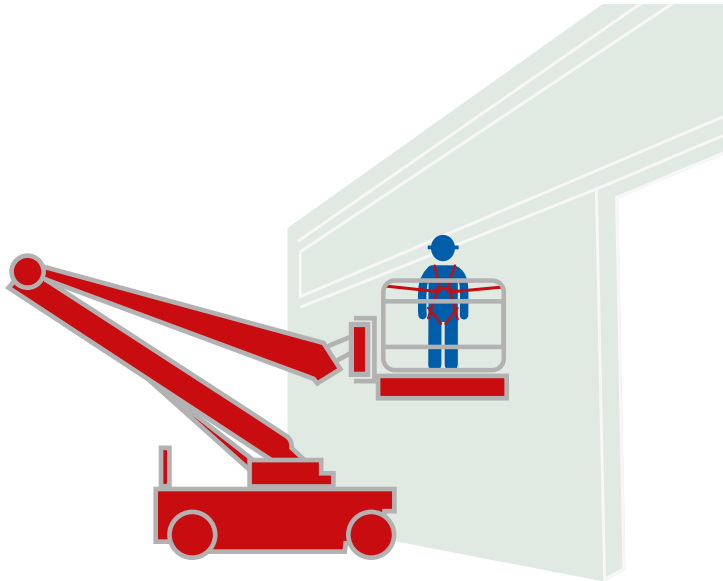
Skyddsräcken ska normalt vara minst en meter höga, de ska ha tre tvärgående ledare som heter fotlist, mellanledare och överledare, eller bestå av annat motsvarande heltäckande skydd. Det ska vara utformat för att säkert fånga upp en person som faller och ska vara beräknat för att tåla den belastningen som en fallande person ger. Bredden på skyddsräcket måste anpassas till arbetet. När du förflyttar dig längs med ett skyddsräcke är det en del av arbetet och skyddsräcket ska därför täcka och vara fullständigt hela vägen.

När du arbetar på ett brant tak kan skyddsräcken både behöva vara högre än 1 meter och ha särskilt skydd som förhindrar att man kan falla igenom räcket. Vid vissa arbeten behöver du även använda en personlig fallskyddsutrustning utöver skyddsräcket.

Skyddsräcken ska monteras enligt bruksanvisning. Om du utför arbete där ett räcke har brister kan det leda till sanktionsavgift.

Mer information om skyddsräcken finns på vår webbplats av.se.

Arbetsplattform

Arbetsplattformar kan vara fasta eller mobila.

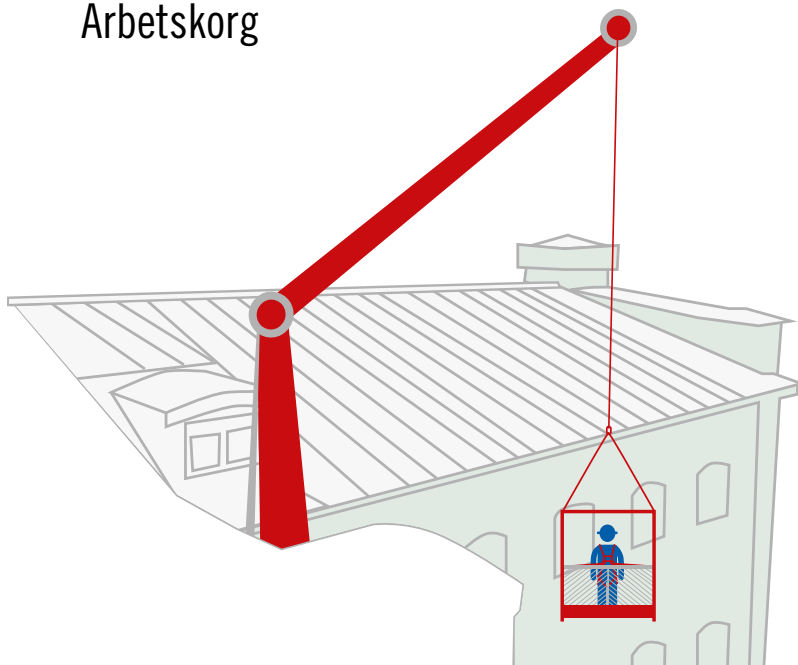
Exempel på arbetsplattformar är: liftar, rullställningar, hantverkarställningar, klätterplattformar, hängställningar, formbryggor och mobila trappstegar så kallade "predikstolar".

Arbetsplattformar ska användas och utformas utifrån aktuella regler. Kom ihåg att användning av vissa arbetsplattformar kräver att användaren har särskild kompetens.

Mer information finns i föreskrifterna:

- Användning av arbetsutrustning
- Användning av lyftanordningar och lyftredskap
- Besiktning av lyftanordningar och andra tekniska anordningar
- Maskiner
- Ställningar

Arbetskorg

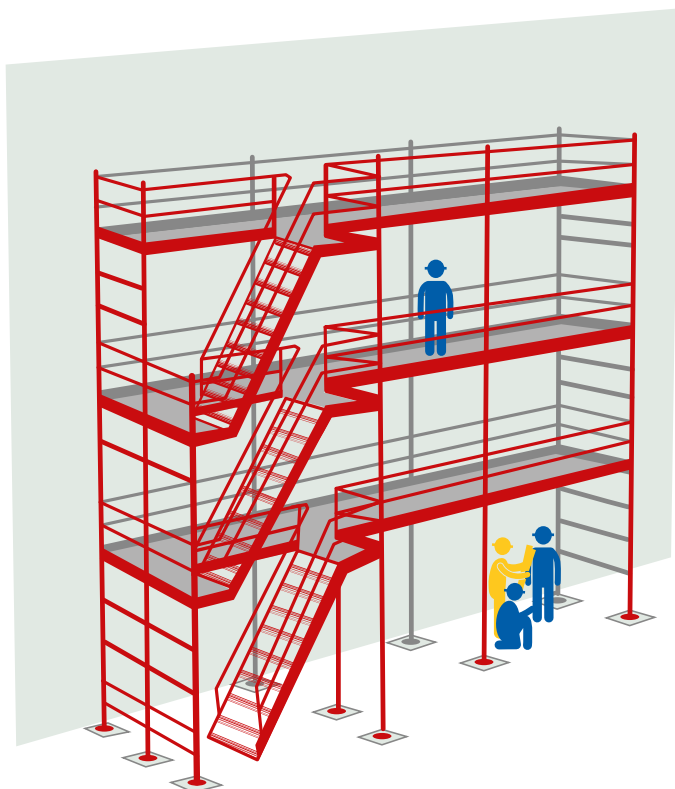

Det finns olika typer av arbetskorgar. Arbetskorgen sitter oftast fast eller tillfälligt monterad på fordon. Till en del kranar och truckar kan man använda en tillfällig arbetskorg. Arbetskorgen ska användas och utformas utifrån aktuella regler. Det innebär även att användaren behöver ha särskild kompetens.

Mer information finns i föreskrifterna:

- Tillfälliga personlyft med kranar eller truckar
- Användning av arbetsutrustning
- Användning av lyftanordningar och lyftredskap
- Besiktning av lyftanordningar och andra tekniska anordningar samt
- Maskiner

Ställning

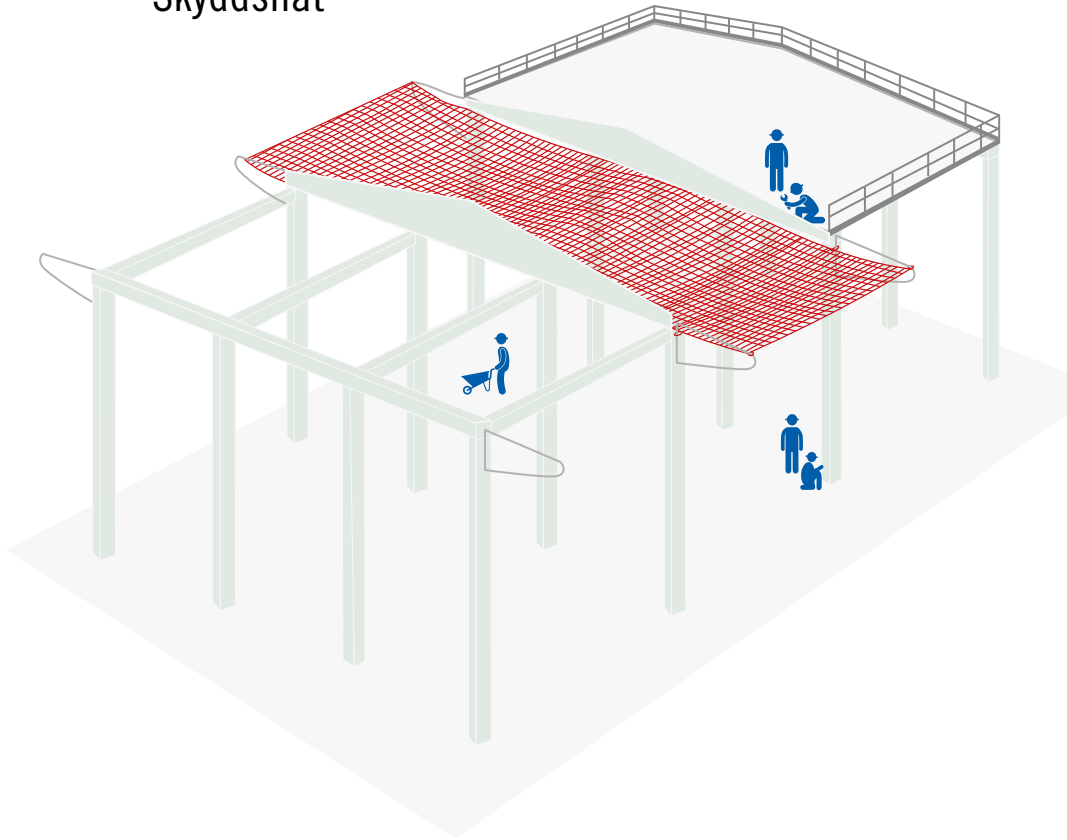

Det finns olika slags ställningar som du kan använda, till exempel prefabricerade ställningar, rörställningar och rullställningar. Ställningar kan även användas som fallskydd istället för skyddsräcke vid takfot, delen av ett yttertak som skjuter utanför väggen. Det är viktigt att ställningen utformas utifrån hur den ska användas så att den verkligen skyddar mot ett fall. Ställningen ska monteras och användas enligt gällande regler. Den som bygger ställning måste ha särskild dokumenterad kunskap.

Mer information finns i:

- föreskriften om ställningar
- vägledningen om säkra ställningar, (H456).

Skyddsnät

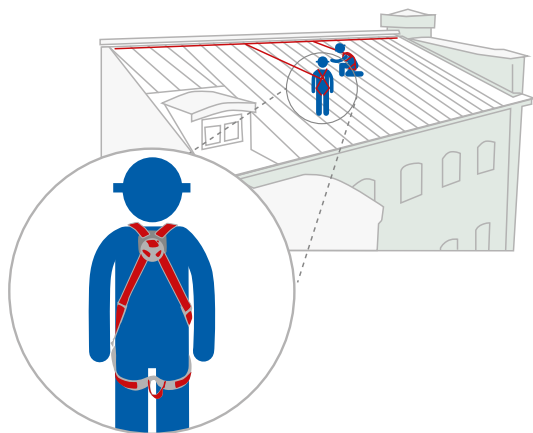

Skyddsnät ska utformas så att det säkert kan fånga en person som faller och samtidigt förhindra att personen kan slå i något under nätet. Skyddsnät ska monteras och kontrolleras av personer med särskild kunskap om skyddsnät.

Mer information finns i föreskriften:

- Byggnads- och anläggningsarbete, AFS 1999:3, paragraferna 93–100.

Personlig fallskyddsutrustning

Att använda sig av personlig fallskyddsutrustning är ALLTID ett sista handsval vid arbete med fallrisk, förutom vid snöskottning. Användning av personlig fallskyddsutrustning innebär risker för att falla och att bli hängande, med risk för skador. Ett fall kan ge upphov till stora påfrestningar på kroppen och kräver en plan för hur en person som faller snabbt ska kunna räddas. Eftersom en person som faller kan få cirkulationsrubbningskrävs undersättning inom cirka 15 minuter. Arbeten med personlig fallskyddsutrustning får aldrig göras som ensamarbete.

Fallskyddsutrustningen ska bromsa och stoppa ett fall. Den består av en helsele, ett kopplingssystem med falldämpande funktion och en förankringsanordning. Det finns fyra olika kopplingssystem med falldämpande funktion att använda till helsele:

- falldämparlina
- säkerhetsblock med funktion som dämpar ett fall
- styrt glidlås på fast förankrad lina eller skena eller
- styrt glidlås på flexibel förankringslina.

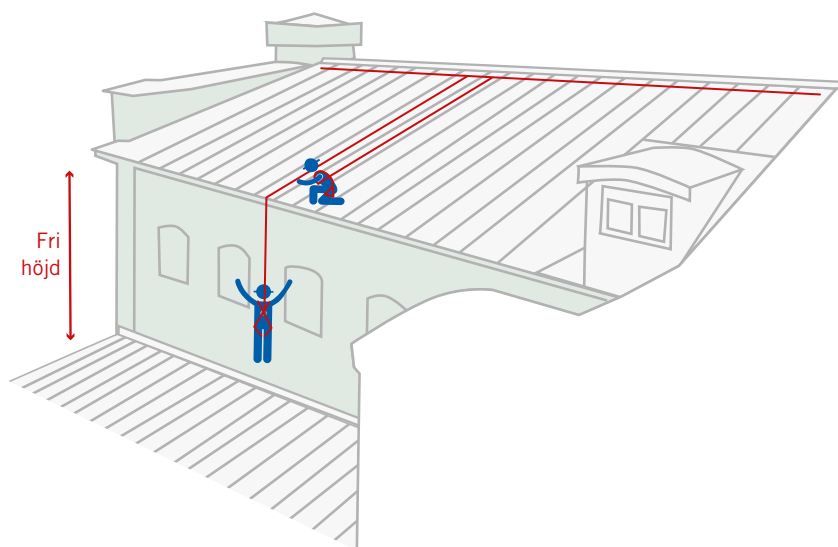
Du ska förankra den personliga skyddsutrustningen i en förankringsanordning som klarar belastningen vid ett fall.

Tänk på att fallskyddsutrustningen ska vara:

- personligt anpassad till användaren
- anpassad för arbeten vid skarpa kanter om det behövs
- besiktigad varje år av behörig person och kontrollerad innan varje användning.

Läs alltid tillverkarens bruksanvisning innan du börjar, så du vet hur du får använda din fallskyddsutrustning.

Innan du använder en personlig fallskyddsutrustning måste du undersöka att den passar för ditt arbete. Vid risk för fall ska personlig fallskyddsutrustning som bromsar och stoppar ett fall användas. All personlig fallskyddsutrustning har en bromssträcka vid fall beroende på typ av personlig fallskyddsutrustning. Det innebär att det vid ett fall måste finnas en minsta fri höjd, se bilden. Vilken fri höjd som krävs för en personlig skyddsutrustning ska tillverkaren informera om i bruksanvisningen.

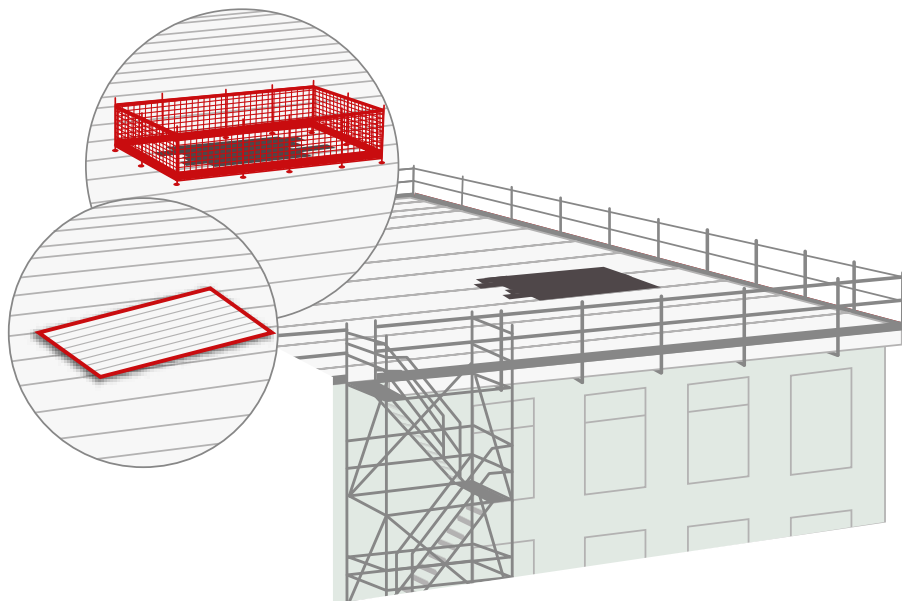
Varning!

Två olika kopplingsystem med falldämpande funktion får aldrig serie- eller parallellkopplas vid användning. Exempelvis dubbla parallella falldämparlinor eller seriekopplat fallskyddsblock och falldämparlinor. Det kan påverka belastningen och bromssträckan vid ett fall negativt.

Mer information finns i föreskrifterna:

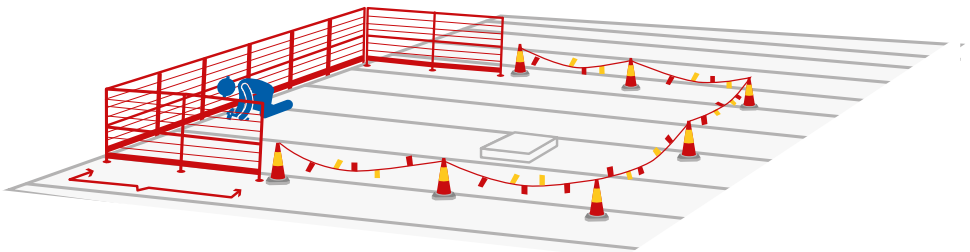
- Användning av personlig skyddsutrustning
- Arbetsmiljöverkets webbplats om personlig fallskyddsutrustning

Öppningar och hål med fallrisker

Öppningar och hål med fallrisk ska skyddas med fallskyddsräcke eller skyddas med täckning. Det är viktigt att skyddsräcken utformas utifrån beskrivningen för skyddsräcken. Skyddsräcken ska finnas runt hela öppningen. Om man väljer att täcka hålet med en skiva eller motsvarande ska den vara hållbar, ligga stadigt och vara tydligt markerad. När det finns liftar eller andra tunga fordon som kan köra i närheten ska täckningen eller skyddsräcket vara anpassat för det.

Arbete på ett begränsat område på tak

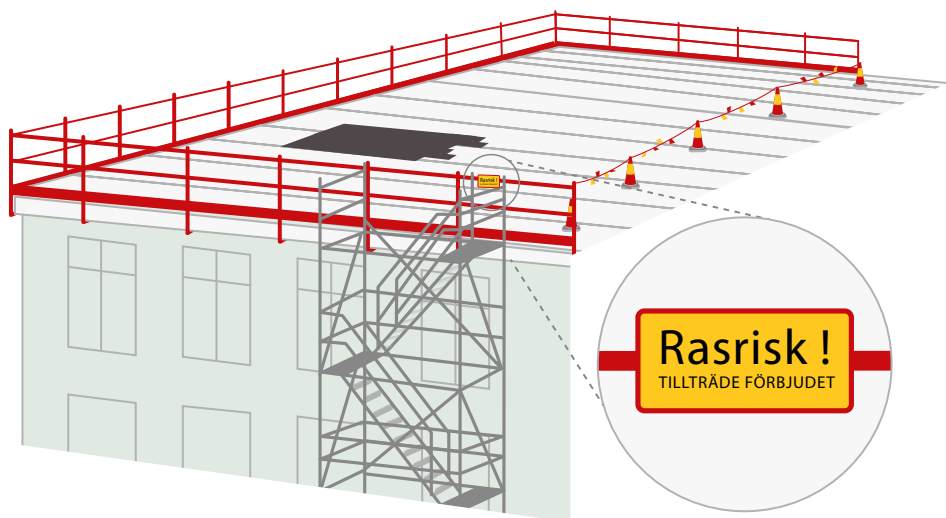
Längd = 2 meter

Bilden visar att det bara behöver finnas fallskydd och avspärningar runt den del av taket där du utför arbete. Det innebär att det måste finnas fallskydd åt alla håll där det finns en risk att kunna falla. I övrigt ska det finnas tydliga och hållbara avspärningar mot andra delar av taket. Området till och från arbetsområdet ska vara tydligt markerat med avspärningar eller fallskydd efter behov. En tydlig och hållbar avspärning kan vara stabila koner tillsammans med signalband som klarar väderförhållanden på tak. Avspärningens syfte ska vara tydlig för alla inom arbetsområdet.

Mer information finns i föreskriften:

- Skyltar och signaler

Arbete i område med risk för att trampa igenom på tak

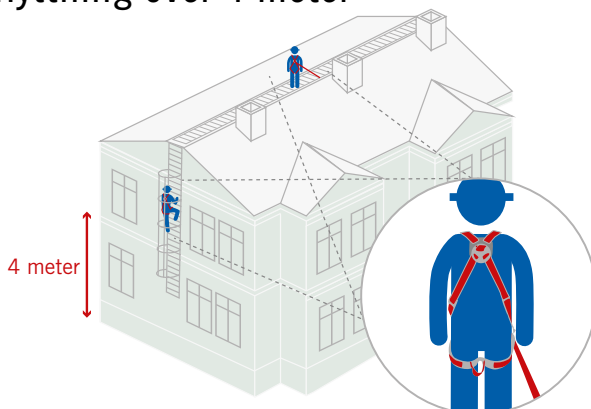

När det finns risk för att trampa igenom ett tak måste det undersökas innan arbetet kan starta. Områden där det finns risk att trampa igenom ska spärras av med tydliga och hållbara avspärningar. Ofta krävs även tydliga avspärningar av tillträdesleder.

Mer information finns i föreskriften:

- Skyltar och signaler

Förankring vid arbete eller förflyttning över 4 meter

Du som ska klättra mer än 4 meter upp på en stege, ett tak eller motsvarande där det finns en fallrisk måste normalt vara förankrad med personlig fallskyddsutrustning. Det gäller även om du förflyttar dig i flera etapper och den totala fallhöjden är mer än 4 meter. Kravet gäller även för stegar som har ryggskydd.

Du kan bara förankra dig i stegen om den är godkänd för det. Om inte, måste särskilda förankringsanordningar monteras som klarar gällande krav.

Förankra dig löpande. Det innebär att du antingen hela tiden är:

- kopplad via ett glidsystem eller motsvarande, eller
- använder dig av två olika falldämparlinor som du växelvis kopplar fast dig med längs vägen upp (falldämparlinor får inte vara parallellkopplade).

Arbetar du på ett tak kan även andra förflyttningar med lägre nivå-skillnader än fyra meter inom taket kräva personlig fallskyddsutrustning, om det finns risk för att falla eller rulla vidare ner till en annan nivå.

Du måste även använda personlig fallskyddsutrustning när du förflyttar dig på tak, takbryggor och andra plattformar där annat fallskydd saknas.

Mer information finns i föreskriften:

- Användning av personlig skyddsutrustning

Undantag för arbete utan fallskydd och från stege

Arbetsmiljöverkets regler ger vissa möjligheter till undantag från att använda fallskydd eller att arbeta med hjälp av lös stege för att du ska:

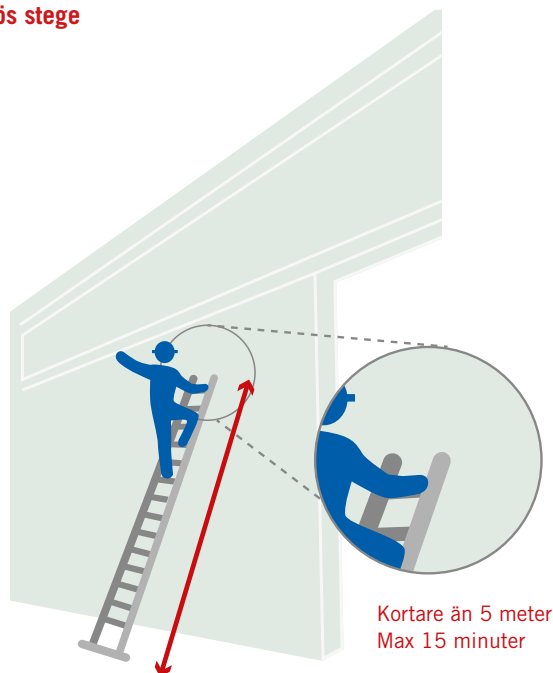
- Kunna utföra enstaka och korta arbeten från lös stege.
- Kunna börja vissa arbeten genom att antingen montera en förankringspunkt, eller genom att första gången fästa dig i en befintlig förankringspunkt.
- Kunna arbeta på ett platt tak (högst 6 graders lutning) utan fallskydd om säkerhetsavståndet till kant är minst 2 meter och inga andra risker som att halka finns.

Innan du använder undantagen:

Läs sidan 19–21 i denna broschyr och reglerna om undantag, punkt 3 i paragraferna 60a och 92a i föreskriften om byggnads- och anläggningsarbete, AFS 1999:3

Undantag

– Arbete från lös stege

Om ditt val av fallskydd visar att du kan använda lös stege ska du tänka på att uppfylla följande villkor:

- Du kan utföra arbetet med en hand. Du måste kunna hålla dig fast med den andra handen.
- Stegen du använder är kortare än 5 meter.
- Varje steguppställning tar mindre tid än 15 minuter. Det är den tid det tar från att du ställer upp stegen, klättrar upp för att göra arbetet och klättrar ner igen.
- Att du inte gör arbetet mer än ett par gånger.

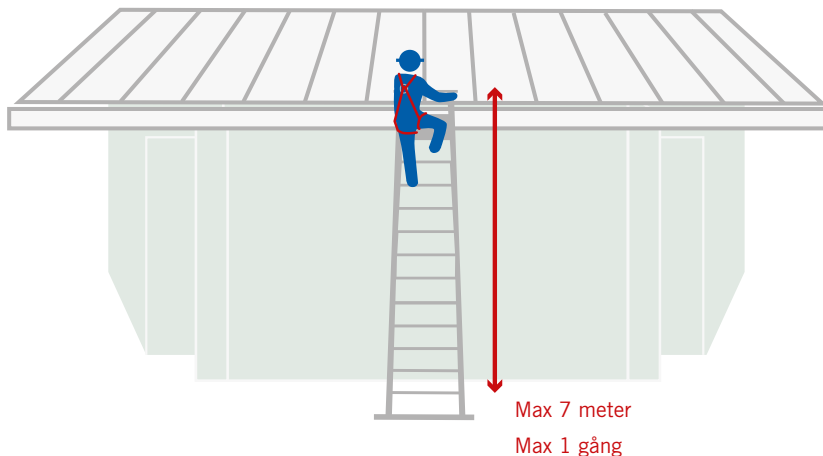
Glöm inte att stegen ska stå stadigt och oftast behöver breddas nedtill, stagas eller förankras. Olyckor med stegar som glider eller välter är vanliga.

Mer information finns i föreskriften:

- Stegar och arbetsbockar

Undantag

– Vid enstaka arbeten med att montera infästning för säkerhetslina, eller för att första gången koppla in säkerhetslina till förankringspunkt, maximalt 7 meter över marknivån

Du får starta ett arbete genom att till exempel klättra upp till 7 meter för att koppla dig i en befintlig förankringspunkt, eller montera en förankringspunkt. Det får inte vara en högre fallhöjd än 7 meter över marknivån, eller motsvarande där du utför arbetet. Om det finns förankringspunkter på lägre nivåer ska du använda dessa.

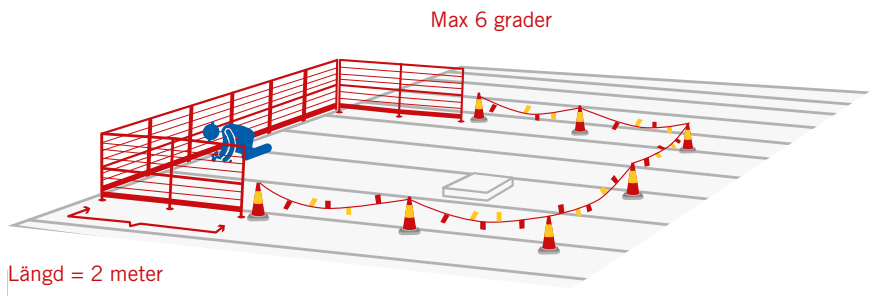
Glöm inte att stegen ska stå stadigt och oftast behöver breddas nedtill, stagas eller förankras. Olyckor med stegar som glider eller välter är vanliga.

Mer information finns i föreskrifterna:

- Stegar och arbetsbockar
- Användning av personlig skyddsutrustning

Undantag

– Arbete på platt tak

Om taket är platt, med en lutning av högst 6 grader, kan du välja ett enklare skydd mot fallrisker. Följande måste vara uppfyllt:

- Du utför arbetet mer än 2 meter från kanten.
- Det finns inga fallrisker eller risk för att falla över kant vid arbetsområdet.
- Det finns ingen halkrisk.
- Arbetsområdet är tydligt avspärrat med hållbara och varaktiga avspärningar.
- Tillträdesleder till och från arbetsområdet är tydligt avspärrade och vid behov försedda med skyddsräcken eller skyddstäckning.
- Alla som arbetar på byggarbetsplatsen ska veta var och varför det finns avspärningar på taket.

Om du arbetar närmare kanten än 2 meter ska det finnas ett fallskydd som kan fånga upp en fallande person med god marginal.

Om du inte kan utföra ditt arbete med ovanstående undantag, måste du arbeta enligt val av fallskydd på sidan 6.

Mer att läsa

Läs mer på av.se om:

- Byggnads och anläggningsarbete
- Fall – arbete som utförs på höjd över 2 m
- Ställningar
- Lyft – arbete med kranar, liftar
- Personlig fallskyddsutrustning
- Snöskottning
- Sanktionsavgifter

På av.se kan du testa det digitala stödet avgiftsundvikaren. Den ger dig en överblick över några av arbetsmiljöreglerna i byggbranschen som är förenade med sanktionsavgifter och räknar ut hur stora sanktionsavgifterna kan bli om du inte följer dem.

Här hittar du även:

Föreskrifter

- Byggnads- och anläggningsarbete
- Ställningar
- Användning av lyftanordningar och lyftredskap
- Besiktning av lyftanordningar och vissa andra tekniska anordningar
- Tillfälliga personlyft med kranar och truckar
- Användning av personlig skyddsutrustning
- Maskiner
- Användning av arbetsutrustning
- Stegar och arbetsbockar
- Skyltar och signaler

Broschyrer

- Skydda dig mot fallrisker
- Byggnadsställningar

Böcker

- Säkra ställningar

Har du frågor?

Kontakta vår svarstjänst, telefon 010-730 90 00

Fler exemplar av broschyren beställs från:
Arbetsmiljöverket, 112 79 Stockholm
Telefon 010-730 90 00
E-post: arbetsmiljoverket@av.se
www.av.se

Best nr ADI 698

Vår vision: Alla vill och kan skapa en bra arbetsmiljö

